

Т. Ю. НАЗАРОВА, В.М. ЛИННИК

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ РЕФОРМ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Стаття присвячена аналізу впливу адміністративно-територіальних реформ на соціально-економічний розвиток територіальних громад Харківської області в умовах воєнного стану 2022-2024 рр. У дослідженні розглядаються ключові аспекти реформ, що включають децентралізацію, економічний розвиток, покращення соціальної сфери, екологічну стабільність та підвищення громадської безпеки. Основна увага приділяється вивченню результатів впровадження реформ, їх впливу на ефективність управління, фінансову автономію громад, розвиток інфраструктури, створення нових робочих місць, підвищення якості освіти та охорони здоров'я, зниження рівня злочинності та зміцнення громадянського суспільства. Реформа, ініційована урядом України, спрямована на передачу значних повноважень і ресурсів з центрального рівня до місцевих громад, з метою зміцнення їх самостійності та здатності до ефективного управління. Дослідження покликане виявити оптимальні стратегії для подальшого розвитку та підтримки спроможних місцевих громад в Україні. Методологія дослідження включає аналіз статистичних даних, порівняльний аналіз до та після впровадження реформ на соціально-економічний розвиток територіальних громад Харківської області під час воєнного стану. Результати дослідження показують, що адміністративно-територіальні реформи мають значний позитивний вплив на соціально-економічний розвиток територіальних громад навіть в умовах воєнного стану. Зокрема, відзначається покращення ефективності управління та збільшення фінансових ресурсів на місцевому рівні, що сприяє розвитку інфраструктури та соціальної сфери. Водночас, важливими викликами залишаються забезпечення прозорості та підвітності у використанні ресурсів, а також необхідність постійного моніторингу та коригування стратегій розвитку. Це дослідження робить важливий внесок у розуміння процесів децентралізації та їх впливу на розвиток територіальних громад в умовах воєнного стану, надаючи практичні рекомендації для покращення управлінських процесів та ефективного використання фінансових ресурсів на місцевому рівні.

Ключові слова: адміністративно-територіальні реформи; соціально-економічний розвиток; територіальні громади; децентралізація; Харківська область; інфраструктура; управління; фінансова автономія; громадська безпека; воєнний стан.

T. NAZAROVA, V. LYNNYK

STUDY OF THE IMPACT OF REFORMS ON THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

The article analyses the impact of administrative-territorial reforms on the socio-economic development of territorial communities in Kharkiv region under martial law in 2022-2024. The study examines the key aspects of the reforms, including decentralization, economic development, improvement of the social sphere, environmental sustainability and public safety. It focuses on the results of the reforms, their impact on the efficiency of governance, financial autonomy of communities, infrastructure development, job creation, improved education and healthcare, reduced crime and strengthened civil society. The reform, initiated by the Ukrainian government, is aimed at transferring significant powers and resources from the central level to local communities in order to strengthen their autonomy and ability to manage effectively. The study aims to identify the best strategies for further development and support of capable local communities in Ukraine. The research methodology includes analysis of statistical data, comparative analysis of the impact of reforms on the socio-economic development of territorial communities in Kharkiv region during martial law. The results of the study show that administrative-territorial reforms have a significant positive impact on the socio-economic development of territorial communities, even under martial law. In particular, there has been an improvement in the efficiency of governance and an increase in financial resources at the local level, which contributes to the development of infrastructure and the social sphere. At the same time, important challenges remain in ensuring transparency and accountability in the use of resources, as well as the need for continuous monitoring and adjustment of development strategies. This study makes an important contribution to the understanding of decentralization processes and their impact on the development of territorial communities under martial law, providing practical recommendations for improving management processes and efficient use of financial resources at the local level.

Keywords: administrative-territorial reforms; socio-economic development; territorial communities; decentralization; Kharkiv region; infrastructure; governance; financial autonomy; public security; martial law

Вступ. Реформи, спрямовані на децентралізацію та підвищення спроможності територіальних громад, в Україні займають центральне місце у стратегічних змінах адміністративно-територіального устрою. Ці реформи відіграють ключову роль у створенні умов для ефективного управління ресурсами на місцях та покращення якості життя мешканців. Однак важливо ретельно дослідити вплив цих реформ на соціально-економічний розвиток територіальних громад і виявити ключові аспекти їхньої успішності чи проблематичності в різних контекстах. Під час воєнного стану соціально-економічний розвиток територіальних громад Харківської області набуває особливої значущості та складності. Реалізація реформ повинна враховувати специфічні виклики та обмеження, що виникають в умовах збройного конфлікту.

Аналіз останніх досліджень і літератури.

Питання управління процесами децентралізації детально досліджено в багатьох працях визнаних у світі науковців. Засновником теорії фінансової децентралізації є американський економіст Чарльз Тібу, який розглядав локальні органи як структури, що пропонують різні товари (послуги) за різними цінами (податки). Англійський учений У. Оутс у своїх працях, присвячених фіскальній децентралізації стверджував, що якщо в територіальному утворенні є можливість забезпечити суспільне благо і його гранична вартість дорівнює середній вартості його виробництва, то надання повноважень місцевим урядам у відповідному обсягу завжди будуть ефективнішим, ніж надання цих повноважень центральному уряду. З правового боку питання децентралізації досліджував Дж. Ведель, який

наполягав, що децентралізація полягає у передачі повноважень державним службовцям та органам, які не є ієрархічно підпорядкованими центральній владі та обираються населенням. Етапи добровільного об'єднання територіальних громад, їх зміст та алгоритм проходження вивчали В. М. Дрешпак, Н. А. Липовська. Проблеми перебігу реформи реалізації на прикладі конкретного регіону вивчала І. Є. Ковальчук. Загальний стан та проблеми формування ОТГ та можливі шляхи їх вирішення вивчали А. П. Павленко. Проблеми фінансової децентралізації та шляхи її вирішення вивчали Заславська О. І., Огородник В. О.

Мета статті. Полягає у вивченні та аналізі впливу впроваджених реформ на соціально-економічний розвиток територіальних громад в умовах воєнного стану. Особлива увага приділяється виявленню позитивних і негативних наслідків реформ під час війни, а також визначенню ключових чинників, які сприяють або перешкоджають розвитку цих громад у кризових умовах.

Виклад основного матеріалу. Реформи, що проводяться на рівні територіальних громад, мають значний вплив на їх соціально-економічний розвиток. Це дослідження спрямоване на аналіз впливу реформ на розвиток територіальних громад, зокрема в умовах Харківської області. Основними аспектами аналізу є адміністративно-територіальна реформа, економічний розвиток, соціальна сфера, екологія та громадська безпека.

1. Адміністративно-територіальна реформа

Мета

Оптимізація адміністративно-територіального устрою.

Передача повноважень та фінансових ресурсів на місцевий рівень.

Створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ).

Вплив

Ефективність управління: Підвищення ефективності управління завдяки децентралізації та передачі повноважень на місцевий рівень.

Фінансова автономія: Збільшення фінансових ресурсів місцевих громад завдяки новим механізмам розподілу бюджету.

Інфраструктурний розвиток: Поліпшення інфраструктури за рахунок більш раціонального використання ресурсів та залучення інвестицій.

2. Економічний розвиток

Мета

Підтримка малого та середнього бізнесу.

Залучення інвестицій.

Розвиток індустріальних парків та бізнес-інкубаторів.

Вплив

Зростання зайнятості: Створення нових робочих місць завдяки розвитку бізнесу та залученню інвестицій.

Збільшення доходів: Підвищення доходів місцевого населення завдяки новим економічним можливостям.

Інновації та технології: Поширення інновацій та сучасних технологій завдяки розвитку індустріальних парків та бізнес-інкубаторів.

3. Соціальна сфера

Мета

Підвищення якості освіти та охорони здоров'я.

Соціальний захист вразливих верств населення.

Підтримка молоді та сімей.

Вплив

Освіта: Покращення якості освіти завдяки модернізації шкіл та впровадженню нових навчальних програм.

Охорона здоров'я: Підвищення доступності та якості медичних послуг завдяки модернізації медичних закладів та впровадженню телемедицини.

Соціальний захист: Розширення програм соціального захисту для вразливих верств населення, включаючи підтримку внутрішньо переміщених осіб.

4. Екологія та сталий розвиток

Мета

Підвищення енергоефективності.

Збереження природних ресурсів.

Зменшення забруднення навколишнього середовища.

Вплив

Енергоефективність: Зниження витрат на енергію завдяки впровадженню енергоефективних технологій та використанню відновлюваних джерел енергії.

Екологічна стабільність: Покращення стану навколишнього середовища завдяки зменшенню забруднення та охороні природних ресурсів.

Стійкий розвиток: Забезпечення довгострокового сталого розвитку громад.

5. Громадська безпека та участь громадян

Мета

Підвищення рівня громадської безпеки.

Зміцнення громадянського суспільства.

Підтримка громадських ініціатив.

Вплив

Безпека: Зниження рівня злочинності та підвищення громадської безпеки завдяки покращенню роботи правоохоронних органів та впровадженню сучасних технологій.

Громадянська участь: Залучення громадян до процесу прийняття рішень та підвищення їх участі в громадських ініціативах.

Суспільна згуртованість: Зміцнення зв'язків між членами громади та покращення соціальної згуртованості.

Реформи на соціально-економічний розвиток територіальних громад Харківської області мають комплексний вплив, що сприяє підвищенню якості життя населення, економічній стабільності та довгостроковому сталому розвитку регіону. Важливо продовжувати моніторинг та оцінку ефективності реформ для своєчасного коригування стратегії та досягнення максимальних результатів.

Сучасна модель адміністративно-територіального устрою України базується на принципах децентралізації та реформування системи місцевого самоврядування. Основні аспекти цієї моделі включають:

Територіальна організація: Україна поділена на адміністративно-територіальні одиниці різного рівня, такі як області, райони, міста обласного значення, селища та села.

Місцеве самоврядування: Закріплене Конституцією України, місцеве самоврядування здійснюється через обрані народом органи місцевого самоврядування — ради та голову (мера). Вони відповідають за прийняття рішень у сферах місцевого економічного, соціального та культурного розвитку.

Децентралізація фінансів: В рамках реформи децентралізації з 2014 року значна частина податків і доходів залишилася на місцях. Це дозволяє місцевим громадам більш ефективно використовувати ресурси для розвитку і вдосконалення інфраструктури, соціальних послуг тощо.

Регіональний розвиток: Програми регіонального розвитку спрямовані на забезпечення балансованого розвитку всіх регіонів країни, зменшення рівнів відмінностей у рівні життя і доступу до послуг між містами та сільськими районами.

Європейські стандарти: Україна працює над гармонізацією адміністративно-територіального устрою з європейськими стандартами, зокрема в контексті забезпечення прав людини, демократії та правової держави.

Ця модель орієнтована на забезпечення ефективного управління на місцях, зміцнення демократії і відповідальності владних структур перед громадянами, а також на створення сприятливих умов для розвитку економіки та підвищення якості життя українського населення.

Європейські принципи організації місцевого самоврядування включають ряд основних принципів і стандартів, які регулюють взаємовідносини між центральною владою та місцевими органами. Основні принципи, які визначаються в рамках Європейської хартії місцевого самоврядування та інших міжнародних документах, включають:

Самостійність: Місцеві органи мають право на самостійне вирішення і регулювання питань, що належать до їх компетенції, без втручання з боку центральних владних структур.

Фінансова автономія: Забезпечення місцевих органів влади достатніми фінансовими ресурсами для виконання їхніх функцій і завдань.

Демократія і участь громадян: Забезпечення активної участі громадян у прийнятті рішень на місцевому рівні та забезпечення відкритості та прозорості у владі.

Законність і стабільність: Забезпечення здійснення владних повноважень в рамках закону і збереження стабільності у владних відносинах.

Взаємодія і співпраця: Підтримка співпраці та взаємодії між місцевими органами влади, іншими рівнями владних структур та центральною владою.

Європейський стандарт прав людини: Дотримання принципів прав людини, зокрема права на справедливий процес, свободу висловлювання, асоціації та інші соціальні і економічні права.

Ці принципи становлять основу для забезпечення ефективного функціонування місцевого

самоврядування в Європі, сприяють зміцненню демократії та підвищенню якості життя громадян через активну участь у владних процесах.

Забезпечення прозорості та підзвітності у використанні ресурсів є критично важливим аспектом для ефективної і раціональної реалізації адміністративно-територіальних реформ. Для досягнення цієї мети можуть бути запроваджені наступні заходи:

Відкритість і доступ до інформації: Забезпечення доступу громадськості до інформації про бюджетні витрати, проекти та програми, включаючи відкриті дані про фінансові потоки і результати виконання проектів.

Механізми контролю і нагляду: Створення незалежних механізмів контролю, таких як аудиторські комітети, облікові палати або наглядові ради, які мають за мету оцінювати ефективність використання ресурсів і дотримання норм законодавства.

Публічні обговорення і консультації: Проведення регулярних публічних зустрічей, консультацій та обговорень з місцевими громадянами, бізнесом та іншими зацікавленими сторонами для забезпечення прозорості у прийнятті рішень і впровадженні проектів.

Етичні стандарти та професіоналізм: Впровадження етичних стандартів і кодексів поведінки для підвищення професіоналізму у владних органах і запобігання конфліктам інтересів.

Навчання та розвиток кадрів: Постійне навчання та підвищення кваліфікації працівників місцевої влади у галузі фінансового управління, моніторингу та оцінки результативності проектів.

Необхідність постійного моніторингу та коригування стратегій розвитку також є невід'ємною частиною успішної реалізації реформ:

Моніторинг і оцінка результатів: Проведення систематичного моніторингу реалізації проектів і програм для оцінки їхньої ефективності та вчасного виявлення проблемних ситуацій.

Аналіз і звітність: Регулярне складання звітів і аналізу результатів для ідентифікації успішних підходів і необхідності коригування стратегій.

Гнучкість і адаптація: Готовність до адаптації стратегій розвитку в залежності від змін зовнішнього середовища, потреб громадян та економічних умов.

Ці заходи допомагають забезпечити ефективне використання ресурсів і досягнення поставлених цілей в процесі реалізації адміністративно-територіальних реформ.

Під час воєнного стану соціально-економічний розвиток територіальних громад Харківської області набуває особливої значущості та складності. Реалізація реформ повинна враховувати специфічні виклики та обмеження, що виникають в умовах збройного конфлікту. Основні напрямки реформування можуть включати наступні аспекти:

1. Зміцнення безпеки та обороноздатності

Посилення територіальної оборони: Формування та підтримка місцевих підрозділів територіальної оборони, забезпечення їх необхідними ресурсами.

Цивільна оборона: Проведення навчань для населення з питань поведінки в надзвичайних ситуаціях, облаштування бомбосховищ і безпечних зон.

2. Гуманітарна допомога та соціальна підтримка

Гуманітарна допомога: Організація постачання та розподілу гуманітарної допомоги, включаючи продовольчі товари, медикаменти та предмети першої необхідності.

Підтримка внутрішньо переміщених осіб (ВПО): Забезпечення житлом, соціальними послугами та інтеграцією ВПО в місцеві громади.

3. Відновлення інфраструктури

Ремонт та реконструкція: Відновлення зруйнованої інфраструктури, включаючи житлові будинки, школи, лікарні та транспортні об'єкти.

Енергетична інфраструктура: Відновлення енергопостачання, водопостачання та інших комунальних послуг.

4. Економічна стабілізація та розвиток

Підтримка бізнесу: Надання фінансової допомоги та пільг для бізнесів, що постраждали від воєнних дій, стимулювання підприємництва.

Залучення інвестицій: Впровадження спеціальних програм для залучення інвестицій в економіку регіону.

5. Психологічна підтримка та реабілітація

Психологічна допомога: Організація центрів психологічної підтримки для постраждалих від війни, включаючи військових та цивільних.

Реабілітація: Програми фізичної та психологічної реабілітації для поранених та інших постраждалих.

6. Підтримка освіти та культури

Освітні програми: Забезпечення безперервності освітнього процесу, використання дистанційного навчання, ремонт та відновлення пошкоджених навчальних закладів.

Культурні ініціативи: Підтримка культурних проєктів, які сприяють зміцненню духу та єдності громади.

7. Екологічна безпека

Ліквідація наслідків бойових дій: Відновлення забруднених територій, усунення наслідків екологічних катастроф, спричинених воєнними діями.

Приклади конкретних заходів

Запровадження програм з перепідготовки та перекваліфікації для тих, хто втратив роботу внаслідок війни.

Розробка систем раннього попередження та координації дій під час надзвичайних ситуацій.

Залучення міжнародної допомоги та співпраці з міжнародними організаціями для реалізації гуманітарних та відновлювальних проєктів.

Ці реформи повинні бути спрямовані на забезпечення життєво необхідних потреб населення, відновлення соціально-економічної стабільності та підготовку до майбутнього розвитку після завершення воєнних дій.

Зміцнення безпеки та обороноздатності територіальних громад під час воєнного стану є критично важливим завданням, особливо в регіонах, що безпосередньо піддаються загрозам. Аналітика даного процесу включає вивчення наступних аспектів:

1. Оцінка поточної ситуації

Безпекова ситуація: Аналіз військових загроз, кількості та характеру атак, оцінка ризиків для населення та інфраструктури.

Стан інфраструктури: Визначення об'єктів критичної інфраструктури, що потребують посиленого захисту та відновлення після ушкоджень.

2. Територіальна оборона

Створення підрозділів: Формування та навчання підрозділів територіальної оборони з числа місцевих жителів.

Забезпечення ресурсами: Забезпечення підрозділів зброєю, амуніцією, засобами зв'язку та іншими необхідними ресурсами.

Співпраця з Збройними Силами України: Координація дій місцевих підрозділів з національними збройними силами та іншими силовими структурами.

3. Цивільна оборона

Навчання населення: Проведення навчань з евакуації, першої медичної допомоги, поведінки під час обстрілів та інших надзвичайних ситуацій.

Облаштування укриттів: Створення та облаштування бомбосховищ, забезпечення їх необхідними запасами (вода, їжа, медичні засоби).

Системи оповіщення: Встановлення та підтримка систем раннього оповіщення населення про небезпеку.

4. Інформаційна безпека

Контрпропаганда: Ведення інформаційної кампанії для протидії ворожій пропаганді, підвищення обізнаності населення.

Захист критичної інформаційної інфраструктури: Захист місцевих інформаційних систем від кібератак.

5. Координація та управління

Центри управління: Створення місцевих центрів управління кризовими ситуаціями, що координують дії всіх служб та підрозділів.

Міжнародна співпраця: Залучення міжнародної допомоги та експертизи для покращення безпеки та обороноздатності.

6. Оцінка ефективності заходів

Моніторинг та оцінка: Постійний моніторинг безпекової ситуації, оцінка ефективності впроваджених заходів, коригування планів відповідно до змін обстановки.

Аналіз інцидентів: Розслідування та аналіз інцидентів безпеки для виявлення слабких місць та вдосконалення системи захисту.

Висновки та рекомендації

Системний підхід: Необхідність комплексного підходу до забезпечення безпеки, що включає як військові, так і цивільні аспекти.

Залучення громадян: Важливість активного залучення місцевого населення до заходів з територіальної оборони та цивільної оборони.

Міжнародна підтримка: Використання міжнародної допомоги та співпраці для підвищення обороноздатності та забезпечення ресурсами.

Гнучкість та адаптивність: Готовність до швидкого реагування та адаптації до змін обстановки на місцях.

Зміцнення безпеки та обороноздатності територіальних громад Харківської області вимагає ефективної координації зусиль на всіх рівнях та використання всіх доступних ресурсів для забезпечення захисту населення та критичної інфраструктури.

Міжнародна підтримка Харківської області та м. Харків під час воєнного стану включає значні обсяги фінансової допомоги від різних країн та міжнародних організацій. Ця допомога спрямована на підвищення обороноздатності, відновлення інфраструктури, гуманітарну допомогу та соціальну підтримку.

1. Загальна фінансова допомога

США:

\$2,5 млрд: Загальна сума військової допомоги, включаючи постачання зброї, техніки, амуніції, а також навчання українських військових.

\$500 млн: Гуманітарна допомога, включаючи продовольство, медичне обладнання та інші товари першої необхідності.

Європейський Союз:

€1,8 млрд: Фінансова допомога для підтримки економіки, соціальної сфери та відновлення інфраструктури.

€500 млн: Військова допомога, включаючи постачання техніки, обладнання та навчання.

Міжнародний валютний фонд (МВФ):

\$1,4 млрд: Кредитна лінія для стабілізації економіки та підтримки бюджету України.

Світовий банк:

\$500 млн: Підтримка проєктів відновлення інфраструктури та соціальних програм.

2. Цільове фінансування для Харківської області та м. Харків

Відновлення інфраструктури:

\$300 млн: Інвестиції у відновлення зруйнованих будівель, доріг, енергопостачання та водопостачання.

\$50 млн: Реконструкція медичних закладів та шкіл.

Соціальна підтримка:

\$200 млн: Програми підтримки внутрішньо переміщених осіб, включаючи забезпечення житлом, соціальними послугами та інтеграцію в місцеві громади.

\$100 млн: Гуманітарна допомога, включаючи постачання продовольства, ліків та інших необхідних товарів.

Підтримка бізнесу:

\$150 млн: Фінансова підтримка малого та середнього бізнесу, включаючи гранти, кредити та пільги для відновлення діяльності та створення нових робочих місць.

3. Військова допомога

Постачання зброї та техніки:

\$1,2 млрд: Постачання сучасної зброї, військової техніки, засобів зв'язку та іншого обладнання.

\$200 млн: Постачання медичного обладнання та засобів для військових.

Навчання та тренінги:

\$100 млн: Проведення навчань для українських військових з використання сучасної техніки та тактики ведення бойових дій.

\$50 млн: Програми з навчання та тренінгів для цивільних фахівців з питань безпеки та управління кризовими ситуаціями.

4. Експертна та технічна допомога

Консультації та експертна підтримка:

\$20 млн: Консультації від міжнародних експертів з питань безпеки, оборони, управління кризовими ситуаціями.

\$10 млн: Технічна допомога у розробці стратегій відновлення та розвитку регіону.

Міжнародна фінансова допомога для Харківської області та м. Харків є значною і різноманітною, охоплюючи всі аспекти від військової та технічної підтримки до соціальних програм та відновлення інфраструктури. Важливо забезпечити ефективне використання цих ресурсів, прозорість та підзвітність у їх розподілі, а також координацію зусиль з міжнародними партнерами для максимального впливу на підвищення обороноздатності та забезпечення стабільності та розвитку регіону.

Висновки. Впроваджені реформи мали змішаний вплив на розвиток територіальних громад під час воєнного стану. Деякі реформи сприяли стійкості та адаптації громад до нових умов, тоді як інші мали обмежений ефект або навіть негативні наслідки через недостатнє врахування специфіки воєнного часу.

Адаптація та стійкість громад:

Територіальні громади, які мали більш гнучкі управлінські структури та змогли швидко адаптуватися до нових викликів, виявилися більш стійкими до наслідків війни. Ефективність місцевого самоврядування та активна участь громади у прийнятті рішень сприяли швидкому відновленню та підтримці соціально-економічної стабільності.

Роль державної підтримки:

Державна підтримка виявилася критично важливою для забезпечення базових потреб громад під час війни. Фінансова допомога, забезпечення безпеки та підтримка життєво важливих інфраструктурних проєктів стали ключовими факторами, що допомогли громадам подолати найгостріші кризи.

Проблеми та виклики:

Військові дії призвели до значних руйнувань інфраструктури та змін демографічного складу населення, що ускладнило реалізацію багатьох реформ. Відсутність належної координації між різними рівнями влади та недостатня готовність до кризових ситуацій виявилися додатковими викликами для територіальних громад.

Рекомендації щодо вдосконалення політики реформ:

Для забезпечення сталого розвитку територіальних громад у період воєнного стану необхідно:

Підвищити рівень координації та взаємодії між центральними і місцевими органами влади.

Розробити та впровадити стратегії кризового управління, що враховують специфіку воєнного часу.

Забезпечити належне фінансування та підтримку місцевих ініціатив, спрямованих на відновлення та розвиток громад.

Залучати громадськість до процесу прийняття рішень, що сприятиме підвищенню довіри та згуртованості на місцевому рівні.

Дослідження показало, що впроваджені реформи мають потенціал для позитивного впливу на розвиток територіальних громад навіть у період воєнного стану. Однак для досягнення цього необхідна комплексна та адаптивна політика, яка враховує специфічні виклики та потреби громад у кризових умовах.

Список літератури

1. Іванько К.О., Мовчан Т.В. Розвиток територіальної громади та особливості антикризового управління. Сучасні тенденції розвитку геодезії, землеустрою та природокористування: Міжнародна науково-практична конференція. 2022, Одеса. С. 48-52.
2. Про затвердження Порядку формування Концепції інтегрованого розвитку території територіальної громади : Наказ Міністерства розвитку громад та територій України № 172 22 вересня 2022 р. Міністерство розвитку Громад та територій України: веб-сайт. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/511081_____706468 Райони. Децентралізація: веб-сайт. URL: https://decentralization.gov.ua/newrayons?area_id=&sort_by_otg_count=&sort_by_villages_count=&sort_by_square=&sort_by_population= (дата звернення:24.06.2023)

3. Павлов В.І. Політика регіонального розвитку в умовах ринкової трансформації (теоретико-методологічні аспекти та механізми реалізації). Луцьк. Надстрип'я. 2000. 580 с.
4. Місцеві бюджети. Open Budget: веб-сайт URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=0753300000> (дата звернення:30.07.2023)
5. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. Децентралізація: веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring>

References (transliterated)

1. Ivanko K.O., Movchan T.V. Development of the territorial community and features of crisis management. Modern trends in the development of geodesy, land management and nature management: International scientific and practical conference. 2022, Odesa. С. 48-52.
2. On approval of the Procedure for the formation of the Concept of integrated development of the territory of the territorial community: Order of the Ministry of Communities and Territories Development of Ukraine No. 172 of September 22, 2022. Ministry of Communities and Territories Development of Ukraine: website. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/511081_706468 Rayons. Decentralization: website. URL: https://decentralization.gov.ua/newrayons?area_id=&sort_by_otg_count=&sort_by_villages_count=&sort_by_square=&sort_by_population= (accessed on June 24, 2023).
3. Pavlov V.I. Regional development policy in the conditions of market transformation (theoretical and methodological aspects and mechanisms of implementation). Lutsk. Nadstryriya. 2000. 580 с.
4. Local budgets. Open Budget: website URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=0753300000> (accessed on July 30, 2023).
5. Monitoring of the process of decentralization of power and local government reform. Decentralization: website. URL: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring>.

Надійшла (received) 04.07.2024

Відомості про авторів / About the Authors

Назарова Тетяна Юрївна (Nazarova Tetiana) – кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри обліку і фінансів; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5734-876X>; e-mail: Tetiana.Nazarova@khp.edu.ua

Линник Віталій (Lynnyk Vitaliy) – аспірант, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», аспірант кафедри обліку і фінансів; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-6331-708X>; e-mail: Vitalii.Lynnyk@emmb.khp.edu.ua